

Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

66-72 Aylık Çocukların Sevgi, Mutluluk, Korku, Üzüntü Duygularını Tanımlama Durumlarının ve Resmederken Kullandıkları Renklerin İncelenmesi

Oya RAMAZAN¹, Özge ÖVEÇ²

¹Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı, oramazan@marmara.edu.tr
²Bil. Uzm., Millî Eğitim Bakanlığı, Rehberlik Öğretmenliği, ozgeovec@gmail.com

ÖZET

Araştırmada okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 66-72 aylık çocukların sevgi, mutluluk, korku ve üzüntü duygularını tanıyıp tanımadıkları ve bu duyguları resmederken kullandıkları renklerin incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma modelinde tasarlanan araştırmanın çalışma grubu, İstanbul'un Kâğıthane ilçesindeki bir anasınıfına devam eden, tesadüfi yöntemle seçilmiş 66-72 aylık 39 kız ve 61 erkek olmak üzere toplam 100 çocuktan oluşmaktadır. Çocuklarla bireysel olarak yapılan uygulamalarda, öncelikle bu duyguların anlamı üzerine sorular sorulmuş ve ardından zıt duygular olarak kabul edilebilecek “sevgi ve korku” ile “mutluluk ve üzüntü” iki ayrı çalışmada çocuklar tarafından resmedilmiştir. Araştırma sonucunda çocukların sevgi, korku, mutluluk ve üzüntü duygularını tanımlayamasalar bile bu duyguları ortaya çıkaran bir durumu tanımlayabildikleri belirlenmiştir. Ayrıca çocukların resimleri incelendiğinde, olumsuz duygularda tek renk kullanımının daha yoğun olduğu ve özellikle siyah rengin tercih edildiği saptanmıştır. Ancak birden fazla renk kullanan çocukların resmedilen duyguya göre kullandıkları renklerin farklılaşmadığı görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Duygu resimleri, Okul öncesi, Renkler.

Analyzing 66-72 Month Old Children's Description of Feelings of Love, Happiness, Fear and Sadness and the Colors They Use While Drawing

ABSTRACT

In this research, analyzing whether 66-72 month old children attending preschool education institutions recognize feelings such as love, happiness, fear, sadness and the colors they use while drawing these feelings was aimed. Study group of this qualitative research is randomly selected 66-72 month old 100 children, 39 girls and 61 boys, who attend a preschool institution in Kağıthane province of İstanbul. In individual practices, children were asked questions about meaning of love, happiness, fear and sadness and asked to draw them. As a result of the research, it was determined that children are able to identify a situation that would cause feeling of love, happiness, fear and sadness even if they are not able to identify mentioned feelings themselves. Moreover, it was found that children tend to use one color, especially black, while drawing negative emotions. However, it was determined that in the drawings that are used more than one color, the colors children use do not differ according to feeling that is drawn.

Key Words: Emotion drawing, Preschool, Colors.

GİRİŞ

Okul öncesi yılların genel özelliği, gelişimin oldukça hızlı ve farklı yönlerinin birbiriyle ilişkisinin en fazla olduğu dönem olmasıdır. Hareket gelişiminin en dikkati çeken gelişim yüzü olarak öne çıktığı bu dönemde, zihinsel gelişim de başlangıçta adeta hareket gelişiminin içinde gibi görünür. Dil gelişimi hem konuşma organlarının gelişmesi hem de çocuğun yaşadığı sosyal çevre ve bu çevrede yaşanan etkileşimle ilgilidir. Duygusal gelişim sosyal gelişime sıkı sıkıya bağlıdır (Oktay, 2004).

Gelişim ve psikoloji alanında yapılan bilimsel araştırmalar duyguların temelinin de yaşamın ilk yıllarında atıldığını göstermektedir (Shields vd., 2001; akt. Saltalı, 2010). Birkaç aylık bebekler bile duygulara sahiptir. Onlar da gülümser, ağlar, sevdiğini anlar, öfkelenir ve korkarlar (Çeçen, 2006). Okul öncesi dönemdeki çocukların duyguları tanıyabildiklerini gösteren çalışmalarda dört-beş yaşındaki çocukların mutluluk, üzüntü ve kızgınlığı tanımlayabildikleri; mutluluk ile üzüntüyü, şaşkınlık ile kızgınlığı birbirinden ayırt edebildikleri belirtilmektedir (Çelik, Tuğrul ve Yalçın, 2002). Ancak okul öncesi dönemdeki çocuklar bilişsel ve dil gelişim düzeyleri nedeniyle duygularını, isteklerini, kaygılarını, ailesinde

ve çevresinde yaşadığı ilişkileri tam olarak ifade edemeyebilirler. Bu nedenle resim, küçük yaşlarda sözcüklerden daha güçlü bir anlatım aracıdır (Yavuzer, 2007).

Çocuklar için resim yapmak kişisel, benzersiz ve yepyeni bir şey yaratmak amacıyla farklı deneyimleri bir araya getiren bir süreçtir. Resim yapma süreci; çocuğun bir düşünceyi, duyguyu, olayı veya gözlemi iletebilmek için içerik, stil, biçim ve kompozisyon gibi birçok bileşeni sentezleyerek renkleri, biçimleri, çizgileri seçip düzenlemesini gerektirir. Çocukların resimlerinde pek çok farklı unsur ve deneyim bir araya geldiğinden onların bu yaratıcı çalışmalarının basitçe açıklanması ve yorumlanması her zaman mümkün değildir (Dağlıoğlu ve Deniz, 2011).

Löwenfeld (1965), “çocuk çevreyle olan bütün yaşantılarını resimlerinde dile getirir” demiştir (akt. Kırıçoğlu, 2002). Cox’a göre de çocuk çizimleri doğal, bir amaca yönelik, anlamlı ve gerçeği tanımlar biçimdedir (akt. Holliday, Harrison, McLeod, 2009). Piaget (1953)’ye göre resim yapmak, çocuk için simgesel bir oyundur. Çocuğun bu oyunda ortaya koyduğu şey onun duygusal ve düşünsel yaşamıyla ilgili imgeleridir (akt. Buyurgan ve Buyurgan, 2007). Kılıç (2008), resimdeki sembollerin kişinin kontrol edemediği dürtüleri açığa çıkarma veya bastırma arzusunun ifadesi olarak da ortaya çıkabileceğini söyler. Bu sebeple resimler iyi yorumlandığı takdirde kişi hakkında sanılandan çok daha fazla bilgi verir. Tinnin (1990), resim yapmanın çocukların duygusal hafızalarına doğrudan ulaşım sağladığını, çocukların duyarlılıklarının, empati ve duygusal durumlarının bilinçaltından gelen yansımalarla çizimlerinde görülebildiğini ifade etmiştir (akt. Rawley, 2001). Günümüzde araştırmacılar arasında yaygın olarak kabul edilen görüş, çocuk resimlerinin hem gelişimsel açıdan bilgi verdiği hem de çocukların iç dünyalarının bir yansıması olduğu yönündedir. Birçok araştırmacı, küçük çocukların çizimlerinin sadece gördüklerini ifade etme değil, aynı zamanda duygularını, düşüncelerini ve algısal duyarlılıklarını sembolik bir şekilde gösterme biçimi olduğunu kabul eder (Cox, 1993; akt. Rübelling vd., 2011).

Resmin önemli öğelerinden biri olan renk, sadece biçime renklilik kazandıran bir araç değil, doğrudan doğruya bir anlatım aracıdır. Bir resimde renklerin yan yana gelerek bir bütünlük ve uyum oluşturmaları çok önemlidir (Özel, 2005). Renklere karşı ilgi, renkler karşısında coşku çocukluk hayatının en yüksek ve temel zevklerinden biridir. Çocuklar keskin ve göz alıcı renkleri çok severler, açıklığa ve koyuluğa önem vermezler (Gökaydın, 1990; akt. Özel, 2005). Hangi yaş grubunda olursa olsun çocuk, resimlerinde renkleri geçmişinden getirdiği bir takım kalıtsal izlerle beraber;

duygu ve düşüncelerini resim yoluyla ifade ederken de renkleri yüklediği anlamlar doğrultusunda kullanmaktadır. Örneğin bir çocuk, resminde çizdiği insanın yüzünü kırmızıya boyuyorsa, kırmızı renk ve öfke arasında kurduğu bir ilişki söz konusudur (Öner, 2010). Hayatından memnun olan çocuk da, resimlerinde kırmızı rengi tercih eder. Normal olarak gelişen, çevresine kolayca uyum sağlayabilen çocuklar genellikle saf ve tabii renkler kullanırlar. Bunun aksi olarak hayata yeterli derecede bağlı olmayan, üzüntülü ve dertli çocuklar resimlerinde gri, kahve, mor, siyah renkleri tercih ederler. Aynı zamanda çekingen ve utangaç çocukların resimlerinde de bu renklere rastlanır (Öztop, 1985; akt. Coşkun, 2003). Çizimlerdeki renge bakarken, herhangi bir tek rengin aşırı kullanımına özellikle dikkat gösterilmesi gerekir. Uyumlu çocuklar resimlerinde çeşitli renkleri kullanırken, sıkışmış ve duygusal olarak istikrarsız çocuklar çoğu kez yalnızca bir kaçını kullanırlar (Klespach, 1982; akt. Coşkun, 2003). Malchiodi (2005) beklenmedik renkler kullanan çocukların resimlerine de özel ilgi gösterilmesi gerektiğini söyler.

Küçük çocuklar her hareketin ve işaretin özel bir rengi olduğunu hisseder; böylece hareketler, şekiller ve renkler arasında bir bağ kurarlar (Matthews, 2003); çizimlerinde duygu durumlarını renkleri ve çizgileri çokça kullanarak ifade ederler (Misailidi ve Bonoti, 2008). Buradan hareketle araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının hem en yoğun yaşadıkları hem de en kolay tanımlayabildikleri (Çelik, Tuğrul ve Yalçın, 2002) duygulardan olan sevgi, mutluluk, korku ve üzüntü seçilerek 66-72 aylık çocukların bu duyguları tanıyıp tanımadıkları ve resmederken kullandıkları renklerin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma; okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 66-72 aylık çocukların sevgi, korku, mutluluk ve üzüntü kavramlarına ilişkin tanımlamalarının ve bu duyguları anlatan resimlerdeki renklerin incelenmesi amacıyla tasarlanmış nitel bir çalışmadır.

Nitel araştırma desenlerinden biri olan 'olgu bilim' araştırması kullanılmıştır. Olgu bilim araştırmaları, kişilerin yaşadıkları olay ya da durumla ilgili öznel deneyimlerinin incelendiği yöntemdir (Lester, 1999: Akt. Aydın, 2015:290). Bu araştırma kapsamında olgu bilim desenlerinden biri olan 'tanımlayıcı fenomoloji' yöntemi tercih edilmiştir. Tanımlayıcı fenomoloji de bir olay ya da durumu anlamak ve açıklamak için kullanılan

işitme, görme, hissetme, inanma, hatırlama, karar verme ve değerlendirme gibi günlük yaşam deneyimleri olarak tanımlanmaktadır (Sönmez ve Alacapınar, 2014).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, İstanbul'un Kâğıthane ilçesinde bulunan Yaşar Doğu İlköğretim Okulu'nun anasınıflarından tesadüfi yöntemle ve kolay ulaşılabilirlik ilkesi temel alınarak seçilmiş 66-72 aylık 39 kız ve 61 erkek olmak üzere toplam 100 çocuktan oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada görüşme ve çocuklar tarafından yapılan resimler, veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Araştırmacılar tarafından yapılan görüşmede çocuklardan önce 'sevgi, korku, mutluluk ve üzüntü' kavramlarını tanımlamaları istenmiştir. Bilmediğini ifade eden çocuklara ise gerçekten sorulan duygunun ne olduğunu bilmediklerini mi yoksa bilip de ifade edemediklerini mi anlamak için hem "neleri/kimleri seversin/korkarsın/mutlu olursun/üzülürsün?" hem de "sevince/korkunca/mutlu olunca/üzülünce nasıl davranırsın?" soruları yöneltilmiştir. Verilen cevaplar yazılı olarak kaydedilmiştir.

Araştırmaya katılan çocuklardan 'sevgi, korku, mutluluk ve üzüntü' kavramlarını anlatan 4 resim yapmaları istenmiştir. Resimler, A4 kâğıt ve 12 renkli (sarı, kırmızı, pembe, turuncu, açık yeşil, koyu yeşil, açık mavi, koyu mavi, mor, yavruağzı, kahverengi, siyah) pastel boya kullanılarak yaptırılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesi amacıyla, Yaşar Doğu İlköğretim okulundaki altı farklı anasınıfının sınıf listeleri temin edilmiş ve bunlardan tesadüfi yöntemle 100 çocuk seçilmiştir. Çalışmanın yapıldığı ilköğretim okulunda iki sandalye ve bir masanın bulunduğu, araştırmacı ve çocuğun yalnız kalabileceği sade bir uygulama odası hazırlanmıştır. Çalışma grubunda bulunan çocuklar, hazırlanan uygulama odasına teker teker alınmış, tanışmak ve çocuğun güvenini kazanmak için sohbet edilmiş, çocukların uygulamaya kendi isteğiyle katılmaları sağlanmıştır.

Çocuklarla yapılan ilk uygulamada zıt duygular olarak kabul edilebilecek 'sevgi' ve 'korku', aynı çocuklarla iki haftalık bir aradan sonra yapılan ikinci uygulamada ise diğer iki zıt duygu olan 'mutluluk' ve 'üzüntü'

çalışılmıştır. Bunun nedeni hem çocukların sıkılmalarını önlemek hem de benzer duygulara benzer resimler çizmelerinin önüne geçebilmektir.

Çocuklara ilk olarak resmetmeleri istenen duyguların anlamını bilip bilmediklerini anlamak için soru sorulmuştur. Örneğin “sevgi nedir?” sorusu sorulmuş, “bilmiyorum” cevabını veren çocukların gerçekten sevginin ne olduğunu bilmediklerini mi yoksa bilip de ifade edemediklerini mi anlamak için hem “neleri/kimleri seversin?” hem de “sevdiklerine nasıl davranırsın?” soruları yöneltilmiştir. Bu sorular diğer duygular (korku, mutluluk, üzüntü) için de tekrarlanmıştır. Görüşme sırasında çocukların verdikleri yanıtlar anında yazılarak kaydedilmiştir. Verilen yanıtlar çerçevesinde sevginin ne olduğunu bildiği anlaşılan çocuklardan bir sevgi resmi yapmaları istenmiştir. Bu uygulama korku, mutluluk ve üzüntü duyguları için de aynı şekilde tekrarlanmıştır. Bu durumda, çalışma grubunda yer alan 100 çocuğun her biri 4 resim çizmiştir.

Çocukların resim çizmesi için hazırlanmış masanın üzerine her çocuk için aynı cins ve ebatta A4 kâğıt ile 12 renkli (sarı, kırmızı, pembe, turuncu, açık yeşil, koyu yeşil, açık mavi, koyu mavi, mor, yavruağzı, kahverengi, siyah) pastel boya takımı bırakılmış; ‘bir sevgi/ korku/ mutluluk/ üzüntü resmi yap’ yönergesi verilip duyguları resmetmeleri istenmiştir. Başka bir müdahalede bulunulmamış, böylece koşullar her çocuk için aynı tutulmuştur.

Uygulamalar sırasında araştırmada yer alan dört duygunun ne anlama geldiğini bilmeyen ve/veya görüşmeyi ya da resim yapmayı reddeden çocuk ile karşılaşılmamıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin betimsel analizleri yapılmıştır. Bu analizlerde, Strauss ve Corbin (1990) tarafından geliştirilen ‘kodlama’ yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler kavramsallaştırma olarak tanımlanan isim verme sürecinin ardından tüm kavramlar gruplandırılarak kategoriler oluşturulmaktadır. Yapılan kodlamaların kategorilendirilmesinin ardından tesadüfen belirlenen 35 çocuğun verileri için bir alan uzmanı tarafından kod ve kategori eşleştirmeleri yapılmıştır. Araştırmacı ve alan uzmanının hem görüşmeden hem de resimlerden elde edilen veriler için yaptıkları kod-kategori eşleştirmeleri arasındaki tutarlılık hesaplanmıştır. Buna göre görüşme verilerinden elde edilen Cohen’s Kappa katsayısı .96 (p=.000) ve resimlerden elde edilen veriler için Cohen’s Kappa katsayısı .98 (p=.000) olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç puanlayıcılar arası güvenirliliğin yüksek olduğunu ve araştırma sonuçlarının güvenilir olduğunu göstermektedir.

BULGULAR

Bu araştırmada nitel desen kullanıldığından bulgular frekans olarak ortaya konmuştur. Frekansı bir olan yanıtlar “diğer” seçeneği içinde toplanmıştır. Bulgular iki başlık altında sunulmuştur: 1-Çocukların görüşme sorularına verdikleri yanıtlar; 2-Çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları renkler.

Çocukların Görüşme Sorularına Verdikleri Yanıtlara İlişkin Bulgular

Çocuklara sevgi, korku, mutluluk ve üzüntü duygularının ne anlama geldiğini bilip bilmediklerine yönelik sorular sorulmuştur. Her soruda verilen bazı benzer yanıtlar aynı şıkta toplanmıştır. Bu sorulara çocukların verdiği yanıtlar 12 tabloda sunulmuştur.

Tablo 1. Çocukların “Sevgi Nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı

Sevgi Tanımları	<i>f</i>
Bilmiyorum	57
Birisini sevmektir	5
Arkadaşlıktır	4
Aşktır	4
Güzel bir şeydir	4
Mutluluktur	4
Sarılmaktır/kucaklaşmaktır	3
Yaşamaktır	2
Kardeşini sevmektir	2
Annemdir	2
Birisine iyi davranmaktır	2
Paylaşmaktır	2
Diğer	9

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışma grubundaki 100 çocuktan 57’si “sevgi nedir?” sorusuna ‘bilmiyorum’ yanıtını vermiştir. Beş çocuk ‘birisini sevmektir’ yanıtını verirken dörder çocuk ‘arkadaşlıktır’, ‘aşktır’, ‘güzel bir şeydir’, ‘mutluluktur’ şeklinde yanıtlamıştır. Üç çocuk bu soruyu ‘sarılmaktır/kucaklaşmaktır’ şeklinde cevaplarırken ikişer çocuk ‘yaşamaktır’, ‘kardeşini sevmektir’, ‘annemdir’, ‘birisine iyi davranmaktır’, ‘paylaşmaktır’ demiştir.

“Sevgi nedir?” sorusuna ‘bilmiyorum’ diyen 57 çocuğun sevgi duygusunun ne anlama geldiğini bilip bilmediklerini anlamak için ‘neleri sevdikleri’ ve ‘sevdiklerine nasıl davrandıkları’ sorulmuş ve alınan yanıtlar Tablo 2 ve 3’de sunulmuştur. Bazı çocuklar bu sorulara birden fazla yanıt vermiştir.

Tablo 2. Çocukların “Neleri Seversin?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı

Sevilen Şeyler	f
Annem-babam-ablam/abim/kardeşim-ailem-akrabalarım	95
Oyun oynamak-resim/boyama yapmak-parka/lunaparka gitmek-arabalar-kardan adam yapmak/kar oynamak-bebekler	28
Hayvanlar	23
Arkadaşım	15
Bir şeyler yemek	5
Çiçekler	4
Öğretmenim	4
Diğer	17

Tablo 2’ye bakıldığında çocukların “neleri seversin?” sorusuna verdikleri yanıtların 95’inin aileyle, 28’inin oyun ve oyuncaklarla, 23’ünün hayvanlarla, 15’inin arkadaşlarıyla ilgili olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Çocukların “Sevdiklerine Nasıl Davranırsın?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı

Davranış Biçimi	f
İyi/güzel davranırım	36
Onlarla oyun oynarım	14
Onlara resim yaparım	6
Onların söylediklerini/istediklerini yaparım	4
Onları beslerim/onlara yemek veririm	3
Sarılırım	3
Onlara hediye veririm	2
Onlara yardım ederim	2
Onlara “seni seviyorum” derim	2
Onlara gülümserim	2
Diğer	15

Tablo 3’de görüldüğü gibi “sevdiklerine nasıl davranırsın?” sorusuna en çok verilen yanıtlar sırasıyla ‘iyi/güzel davranırım (36)’, ‘onlarla oyun oynarım (14)’, ‘onlara resim yaparım (6)’, ‘onların söylediklerini/istediklerini yaparım (4)’ şeklindedir.

Tablo 4. Çocukların “Korku Nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı

Korku Tanımları	f
Bilmiyorum	40
Hayalettir	20
Rüyadır	7
Öcüdür	6
İnsanları korkutmaktır	5
Kötü bir şeydir	4
Canavardır	3
Maskedir	3
Yılandır	2
Diğer	10

Tablo 4’e göre, çalışma grubundaki 100 çocuktan 40’ı “korku nedir?” sorusunu ‘bilmiyorum’ diyerek yanıtlamıştır. 20 çocuk ‘hayalettir’ yanıtı verirken 7 çocuk ‘rüyadır’, 6 çocuk ‘öcüdür’, 5 çocuk ‘insanları korkutmaktır’, 4 çocuk ‘kötü bir şeydir’, 3’er çocuk ‘canavardır’ ve ‘maskedir’, 2 çocuk ‘yılandır’ şeklinde cevap vermiştir.

“Korku nedir?” sorusuna ‘bilmiyorum’ diyen 40 çocuğun korku duygusunun ne anlama geldiğini bilip bilmediklerini anlamak için ‘nelerden korktukları’ ve ‘korkunca nasıl davrandıkları’ sorulmuş ve alınan yanıtlar Tablo 5 ve 6’da sunulmuştur. Bazı çocuklar bu sorulara birden fazla yanıt vermiştir.

Tablo 5. Çocukların “Nelerden Korkarsın?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı

Korkulan Şeyler	f
Hayvanlar	31
Hayalet-canavar-korkunç maskeler-korkuluk-dev	20
Hırsız	6
Karanlık	5
Korku filmleri	5
Yüksek ses	2
Diğer	9

Tablo 5’te “nelerden korkarsın?” sorusuna verilen yanıtların 31’inin hayvanlarla, 20’sinin hayali yaratıklarla, 6’sının hırsızlarla, 5’inin karanlıkla, 5’inin korku filmleriyle, 2’sinin ise yüksek sesle ilgili olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Çocukların “Korkunca Nasıl Davranırsın?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı

Davranış Biçimi	f
Annemin-babamın yanına giderim-söylerim-sarılım	18
Kaçarım-saklanırım-eve giderim	18
Ağlarım	2
Bilmiyorum	2
Diğer	3

Tablo 6’da görüldüğü gibi “korkunca nasıl davranırsın?” sorusuna en çok verilen yanıtlar sırasıyla ‘annemin-babamın yanına giderim/onlara söylerim/sarılım (18)’, ‘kaçarım/saklanırım/eve giderim (18)’, ‘ağlarım (2)’, ‘bilmiyorum (2)’ şeklindedir.

Tablo 7. Çocukların “Mutluluk Nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı

Mutluluk Tanımları	f
Bilmiyorum	42
Sevmektir-sevgidir	22
Güzel bir şeydir	5
Sevinmektir	4
Gülmektir	4
İnsanların birbirine iyi davranmasıdır	3
Hediye almaktır	2
Oyun oynamaktır	2
Paylaşmaktır	2
Diğer	14

Tablo 7’de görüldüğü gibi çalışma grubundaki 100 çocuktan 42’si “mutluluk nedir?” sorusuna ‘bilmiyorum’ yanıtını vermiştir. Geri kalan 58 çocuktan 22’si ‘sevmektir-sevgidir’, 5’i ‘güzel bir şeydir’, 4’ü ‘sevinmektir’, 4’ü ‘gülmektir’, 3’ü ‘insanların birbirine iyi davranmasıdır’, 2’ser çocuk ‘hediye almaktır’, ‘oyun oynamaktır’ ve ‘paylaşmaktır’ demiştir.

“Mutluluk nedir?” sorusuna “bilmiyorum” diyen 42 çocuğun mutluluk duygusunun ne anlama geldiğini bilip bilmediklerini anlamak için ‘nelerden mutlu oldukları’ ve ‘mutlu olunca nasıl davrandıkları’ sorulmuş ve alınan yanıtlar Tablo 8 ve 9’da sunulmuştur. Bazı çocuklar bu sorulara birden fazla yanıt vermiştir.

Tablo 8. Çocukların “Seni Neler Mutlu Eder?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı

Mutluluk Veren Şeyler	f
Oyun oynamak-arkadaşlarıyla oynamak-kartopu oynamak-bilgisayar oynamak	23
Parka/lunaparka gitmek-gezmeye gitmek	10
Hediye almak	6
Hayvanlar	5
Televizyon izlemek	4
Doğum gününün olması	2
Resim-boyama yapmak	2
Bisiklete binmek	2
Diğer	17

Tablo 8'e göre "seni neler mutlu eder?" sorusuna verilen yanıtların 23'ü oyun oynamakla, 10'u gezmekle, 6'sı hediye almakla, 5'i hayvanlarla ilgilidir. 4 çocuk televizyon izlemenin, 2 çocuk doğum gününün, 2 çocuk resim yapmanın, 2 çocuk bisiklete binmenin kendisini mutlu ettiğini söylemiştir.

Tablo 9. Çocukların "Mutlu Olunca Nasıl Davranırsın?" Sorusuna Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı

Davranış Biçimi	f
Oyun oynarım	13
Sevinirim-gülerim	12
Sarılırım-öperim	6
Gezerim	3
Televizyon izlerim	2
Teşekkür ederim	2
Diğer	4

Tablo 9'da görüldüğü gibi "mutlu olunca nasıl davranırsın?" sorusuna en çok verilen yanıtlar sırasıyla 'oyun oynarım (13)', 'sevinirim-gülerim (12)', 'sarılırım-öperim (6)', 'gezerim (3)', 'televizyon izlerim (2)', 'teşekkür ederim (2)' şeklindedir.

Tablo 10. Çocukların "Üzüntü Nedir?" Sorusuna Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı

Üzüntü Tanımları	f
Bilmiyorum	48
Ağlamaktır	23
Mutlu olmamaktır	4
Kötü bir şeydir	3
Kızgınlıktır	3
Canının sıkılmasıdır	2
Birini üzmeştir	2
Birinin bana vurmasıdır-beni dövmesidir	2
Diğer	13

Tablo 10’da görüldüğü gibi çalışma grubundaki 100 çocuktan 48’i “üzüntü nedir?” sorusuna ‘bilmiyorum’ yanıtını vermiştir. 23 çocuk ‘ağlamaktır’ yanıtını verirken 4 çocuk ‘mutlu olmamaktır’, 3 çocuk ‘kötü bir şeydir’, 3 çocuk ‘kırgınlıktır’, 2’şer çocuk ‘canının sıkılmasıdır’, ‘birini üzmeektir’ ve ‘birinin bana vurmasıdır-beni dövmesidir’ şeklinde yanıtlamıştır.

“Üzüntü nedir?” sorusuna “bilmiyorum” diyen 48 çocuğun üzüntü duygusunun ne anlama geldiğini bilip bilmediklerini anlamak için ‘nelerin/kimlerin onu üzdüğü’ ve ‘üzülünce nasıl davrandıkları’ sorulmuş ve alınan yanıtlar Tablo 11 ve 12’de sunulmuştur. Bazı çocuklar bu sorulara birden fazla yanıt vermiştir.

Tablo 11. Çocukların “Seni Neler/Kimler Üzer?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı

Üzen Şeyler	f
Birinin bana vurması-beni dövmesi-annemin/babamın bana kızması	15
Oyuncağının kırılması-oyuncağının olmaması-oyuncağının izinsiz alınması-annemin/babamın bana oyuncak almaması	14
Gezmeye gidememek	5
Yalnız kalmak	4
İstediğim şeyin olmaması	3
Ailemden birinin ölmesi	2
Köpek ısırması	2
Diğer	21

Tablo 11’e göre “seni neler/kimler üzer?” sorusuna verilen yanıtların 15’i kendisine kızılmasıyla, 14’ü oyuncaklarla ilgilidir. 5 çocuk gezmeye gidememenin, 4 çocuk yalnız kalmanın, 3 çocuk istediği şeyin olmamasının, 2 çocuk aileden birinin ölmesinin, 2 çocuk köpek ısırmasının kendisini üzdüğünü söylemiştir.

Tablo 12. Çocukların “Üzülünce Nasıl Davranırsın?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Frekans Dağılımı

Davranış Biçimi	f
Ağlarım	18
Oyun oynarım	7
Anneme/babama söylerim-annemin/babamın yanına giderim	6
Mutsuz mutsuz otururum	4
Uyurum	4
Odama giderim	2
Birine sarılırım	2
Diğer	8

Tablo 12’ye bakıldığında “üzülünce nasıl davranırsın?” sorusuna en çok verilen yanıtların sırasıyla ‘ağlarım (18)’, ‘oyun oynarım (7)’, ‘anneme/babama söylerim-annemin/babamın yanına giderim (6)’, ‘mutsuz mutsuz otururum (4)’, ‘uyurum (4)’, ‘odama giderim (2)’, ‘birine sarılırım (2)’ şeklinde olduğu görülmektedir.

Çocukların bu cevaplarından yola çıkarak sevgi, korku, mutluluk ve üzüntü duygularının ne anlama geldiğini bildikleri anlaşılmıştır.

Çocukların Duyguları Resmederken Kullandıkları Renklere İlişkin Bulgular

Çocuklardan sevginin, korkunun, mutluluğun ve üzüntünün resmini yapmaları istenmiştir. Çocukların resimleri ‘kullanılan renk sayısı’, ‘tek renk kullanılarak yapılan resimlerdeki rengin hangisi olduğu’ ve ‘kullanılan renklerin neler olduğu’ açılarından incelenmiştir. Bulgular frekans dağılımı olarak tablo 13-14 ve 15’de sunulmuştur.

Tablo 13. Çocukların Duygu Resimlerinde Kullandıkları Renk Sayısının Frekans Dağılımı

Renk Sayısı	Sevgi (f)	Mutluluk (f)	Korku (f)	Üzüntü (f)
Bir	14	10	33	19
İki	7	10	16	14
Üç	11	8	13	14
Dört	5	11	9	7
Beş	9	7	7	11
Altı	5	6	5	9
Yedi	5	12	6	6
Sekiz	12	11	3	5
Dokuz	6	4	3	7
On	13	10	4	7
On bir	3	6	--	--
On iki	10	5	1	1

Tablo 13'e göre, 'tek renk kullanımı' tüm duygu resimlerinde görülmekle birlikte en çok 'korku (33)' ve 'üzüntü (19)' duyguları resmedilirken görülmektedir. Sadece iki ya da üç renk kullanarak da en çok korku ve üzüntü duyguları resmedilmiştir. Fazla renk kullanımının olumlu duygular diyebileceğimiz 'sevgi' ve 'mutluluk' resimlerinde öne çıktığı; olumsuz duygular diyebileceğimiz 'korku' ve 'üzüntü' resimlerinde azaldığı görülmektedir. Bu durum özellikle korku resimlerinde daha barizdir.

Tablo 14. Resimlerinde Tek Renk Kullanan Çocukların Kullandığı Rengin Frekans Dağılımı

Renkler	Sevgi (f)	Mutluluk (f)	Korku (f)	Üzüntü (f)
Sarı	--	1	1	1
Kırmızı	2	3	5	4
Turuncu	1	--	1	1
Pembe	1	1	1	2
Açık yeşil	1	1	--	1
Koyu yeşil	1	--	2	--
Açık mavi	1	2	--	3
Koyu mavi	--	--	2	2
Yavruağzı	3	1	4	2
Mor	--	--	--	--
Kahverengi	1	--	2	--
Siyah	3	1	15	3

Tablo 14'e bakıldığında olumlu duygulardan 'sevgi'nin resmedilmesinde kullanılan tek rengin ağırlıklı olarak yavruağzı (3), siyah (3) ve kırmızı (2); 'mutluluk' resimlerinde kırmızı (3) ve açık mavi (2) olduğu görülmektedir. Tek renkle yapılan 'sevgi' resimlerinde sarı, koyu mavi ve mor; 'mutluluk' resimlerinde turuncu, koyu yeşil, koyu mavi, mor ve kahverengi kullanılmamıştır.

Olumsuz duygulardan 'korku'nun resmedilmesinde kullanılan tek renk ağırlıklı olarak siyah (15), kırmızı (5) ve yavruağzı (4); 'üzüntü' resimlerinde kırmızı (4), açık mavi (3) ve siyah (3) olduğu görülmektedir. Tek renkle yapılan 'korku' resimlerinde açık yeşil, açık mavi, mor; 'üzüntü' resimlerinde koyu yeşil, mor ve kahverengi kullanılmamıştır.

Tablo 15. Çocukların Duygu Resimlerinde Kullandıkları Renklerin Frekans Dağılımı

Renkler	Sevgi (f)	Mutluluk (f)	Korku (f)	Üzüntü (f)
Sarı	59	79	31	53
Kırmızı	59	65	36	46
Turuncu	48	44	26	38
Pembe	48	45	21	37
Açık yeşil	59	53	16	33
Koyu yeşil	43	39	16	28
Açık mavi	59	52	29	47
Koyu mavi	43	44	19	37
Yavruağzı	47	47	28	37
Mor	49	45	21	27
Kahverengi	50	41	34	33
Siyah	59	50	67	45

Tablo 15'de görüldüğü gibi olumlu duygulardan 'sevgi' resimlerinde en çok kullanılan renkler aynı sıklıkta (59) sarı, kırmızı, açık yeşil, açık mavi, siyah ve kahverengi (50); 'mutluluk' resimlerinde en çok kullanılan renkler sarı (79), kırmızı (65), açık yeşil (53), açık mavi (52) ve siyah (50)'tır. Olumsuz duygulardan 'korku' resimlerinde en çok kullanılan renkler siyah (67), kırmızı (36), kahverengi (34) ve sarı (31); 'üzüntü' resimlerinde en çok kullanılan renkler sarı (53), açık mavi (47), kırmızı (46) ve siyah (45)'tır.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının hem en yoğun yaşadıkları hem de en kolay tanımlayabildikleri duygulardan olan sevgi, mutluluk, korku ve üzüntüyü 66-72 aylık anasınıflı çocuklarının tanıyıp tanımadıklarının belirlenmesi ve resmederken kullandıkları renklerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunu oluşturan 100 çocuğun resmedecekleri duyguların anlamını bilip bilmediklerini anlamak için sorular sorulmuştur.

Çocuklarla yapılan ilk uygulamada “sevgi nedir?” sorusu sorulmuş, “bilmiyorum” cevabını verenlerin, gerçekten sevginin ne olduğunu bilmediklerini mi yoksa bilip de ifade edemediklerini mi anlamak için iki soru sorulmuştur. ‘Sevgi nedir?’ sorusunu 57 çocuk “bilmiyorum” diyerek yanıtlarken 43 çocuk arkadaşlık, aşk, mutluluk, sevmek, güzel bir şey ifadeleriyle anlatmaya çalışmışlardır. ‘Bilmiyorum’ yanıtı veren çocuklara “neleri seversin?” diye sorulmuştur. Çocukların verdikleri yanıtlar ağırlıklı olarak aileleri, oyun ve oyuncaklar, hayvanlar ve arkadaşları ile ilgilidir. Yine bu çocuklara “sevdiklerine nasıl davranırsın?” sorusu yöneltilmiş; alınan yanıtların iyi ve güzel şeyler yapmak, sevdiklerini mutlu edecek şeyler yapmak üzerine odaklandığı görülmüştür. Bu sorulardan sonra çocukların sevgi duygusunu bildikleri düşünülmüş ve bir sevgi resmi çizmeleri istenmiştir.

Çocuklar sevgi resmi çizdikten sonra bu kez “korku nedir?” sorusu sorulmuş, “bilmiyorum” cevabını veren 40 çocuğun gerçekten korkunun ne olduğunu bilip bilmediklerini ya da ifade etmelerinde sorun olup olmadığını anlamak için iki soru sorulmuştur. ‘Korku nedir?’ sorusunu 60 çocuk daha çok hayalet, canavar, öcü gibi gerçek dışı varlıklarla açıklamaya çalışmışlardır. ‘Bilmiyorum’ yanıtı veren çocuklara “nelerden korkarsın?” diye sorulmuştur. Çocukların verdikleri yanıtlar ağırlıklı olarak hayvanlar, gerçek dışı yaratıklar, hırsızlar, karanlık, korku filmleri ve yüksek ses ile ilgilidir. Çocukların korku duygusunu tanımlarken kullandığı bu ifadeler, Zulliger (2005)’in yaşları 2 ile 18 arasında değişen 400 kız ve 400 erkek üzerinde yapmış olduğu araştırmada elde ettiği en yoğun olarak yaşanan korkuların hayaletler, cinler, korkulu düşler, hayvanlar, karanlık, dışarıdan zorla eve giren insanlar, gök gürültüsü yönündeki bulgularla da örtüşmektedir. Yine bu çocuklara “korkunca nasıl davranırsın?” sorusu yöneltilmiş; alınan yanıtların aile büyüklerinden birinin desteğini almak ile kaçıp-saklanmak üzerine odaklandığı görülmüştür. Bu sorulardan sonra çocukların korku duygusunu bildikleri düşünülmüş ve bir korku resmi çizmeleri istenmiştir.

Çocuklarla 15 gün sonra yapılan ikinci uygulamada bu kez “mutluluk nedir?” sorusu sorulmuş, “bilmiyorum” cevabını veren çocukların gerçekten mutluluğun ne olduğunu bilip bilmediklerini ya da ifade etmelerinde sorun olup olmadığını anlamak için iki soru sorulmuştur. ‘Mutluluk nedir?’ sorusunu 42 çocuk “bilmiyorum” diyerek yanıtlarken 58 çocuk sevmek, gülmek, hediye almak, oyun oynamak, paylaşmak, güzel bir şey ifadeleriyle anlatmaya çalışmışlardır. ‘Bilmiyorum’ yanıtı veren çocuklara “seni neler mutlu eder?” diye sorulmuştur. Çocukların verdikleri yanıtlar ağırlıklı olarak oyun oynamak, gezmeye gitmek, hayvanlar, hediye almak ve televizyon izlemek ile ilgilidir. Yine bu çocuklara “mutlu olunca nasıl davranırsın?” sorusu yöneltilmiş; çocukların sevdikleri ve mutlu oldukları şeyleri yaptıklarını söyledikleri görülmüştür. Bu sorulardan sonra çocukların mutluluk duygusunu bildikleri düşünülmüş ve bir mutluluk resmi çizimleri istenmiştir.

Çocuklar mutluluk resmi çizdikten sonra bu kez “üzüntü nedir?” sorusu sorulmuş, “bilmiyorum” cevabını veren 48 çocuğun gerçekten üzüntünün ne olduğunu bilip bilmediklerini ya da ifade etmelerinde sorun olup olmadığını anlamak için iki soru sorulmuştur. ‘Üzüntü nedir?’ sorusunu 52 çocuk ağlamaktır, mutlu olmamaktır, kötü bir şeydir, kızgınlıktır ifadeleriyle açıklamaya çalışmışlardır. ‘Bilmiyorum’ yanıtı veren çocuklara “seni neler/kimler üzer?” diye sorulmuştur. Çocukların verdikleri yanıtlar bir yetişkinin kızması, oyuncuğuna zarar verilmesi, gezmeye gidememek, yalnız kalmak, aileden birinin ölmesi ve istediği şeyin olmaması şeklinde toplanmıştır. Yine bu çocuklara “üzülünce nasıl davranırsın?” sorusu yöneltilmiş; alınan yanıtların ağlamak, aile büyüklerinden birinin desteğini almak, oyun oynamak, açık tepki vermemek (otururum, uyurum, odama giderim) üzerine odaklandığı görülmüştür. Bu sorulardan sonra çocukların üzüntü duygusunu bildikleri düşünülmüş ve bir üzüntü resmi çizimleri istenmiştir.

Sorulan bu sorular sonucunda çocuklar sevgi, korku, mutluluk ve üzüntü duygularını tanımlayamasalar bile bu duyguları ortaya çıkaran bir durumu tanımlayabilmişlerdir, yani bu dört duygunun anlamını bilmektedirler. Bu sonuç, Harris ve diğerlerinin (1987) yaptığı araştırmanın beş yaş çocuklarının sevinç, üzüntü, öfke ve korku ortaya çıkaran bir durum tanımlayabildikleri yönündeki bulgularıyla benzerdir. Honig ve Brophy (1996) de yapmış oldukları araştırmada çocukların iki yaşından itibaren mutluluk, üzüntü, kızgınlık ve korku gibi duygu kelimelerini tanımaya başladıkları sonucuna ulaşmışlardır. Misailidi ve Bonoti (2008), üç-altı yaş çocukları ile yapmış oldukları araştırmada çocukların üç yaşından itibaren çizimlerde ifade edilmiş olan (özellikle mutluluk, üzüntü ve korku gibi)

duyguları anlayabildiklerini ve bu duyguları çizimlerdeki yüz ifadelerine de net bir biçimde yansıttıklarını bulmuşlardır.

Çocuklara yaptırılan duyu resimleri; ‘kullanılan renk sayısı’, ‘tek renk kullanılarak yapılan resimlerdeki rengin hangisi olduğu’ ve ‘birden fazla renk kullanılarak yapılan resimlerdeki renklerin neler olduğu’ açılarından incelenmiştir.

Çocukların tek renk kullanımı tüm duyu resimlerinde görülmekle birlikte en çok ‘korku (33)’ ve ‘üzüntü (19)’ duyguları resmedilirken öne çıkmıştır. Sadece iki ya da üç renk kullanarak da en çok korku ve üzüntü duyguları resmedilmiştir. Fazla renk kullanımının olumlu duygular diyebileceğimiz ‘sevgi’ ve ‘mutluluk’ resimlerinde öne çıktığı; olumsuz duygular diyebileceğimiz ‘korku’ ve ‘üzüntü’ resimlerinde azaldığı görülmektedir. Bu durum özellikle korku resimlerinde daha barizdir. Ramazan ve diğerlerinin (2007) yaptığı araştırmada aileleriyle yaşayan 30, yetiştirme yurtlarında yaşayan 30 olmak üzere 48-72 aylık toplam 60 çocuğa mutlu, mutsuz ve nötr birer insan resmi çizdirilmiştir. Aileleriyle yaşayan çocukların % 30’u mutsuz insan çiziminde tek renk kullanmıştır. Bu oran, yetiştirme yurtlarında yaşayan çocuklarda % 50’dir. Aileleriyle yaşayan çocukların % 13,3’ü mutlu, % 23,3’ü nötr insan çiziminde de tek renk kullanırken bu oran yetiştirme yurtlarında yaşayan çocuklarda % 40-% 40’dır. İki araştırmanın sonuçları benzerlik göstermektedir; yani okul öncesi dönem çocukları hem mutsuzluğa yol açacak korku ve üzüntü resmini hem de mutsuz insan resmini ağırlıklı olarak tek renk kullanarak çizmektedir. Yetiştirme yurtlarında yaşayan çocukların üç farklı resmi de ağırlıklı olarak tek renk ile çizmesinin kendi mutsuzluklarından kaynaklandığı düşünülebilir. Keleşpç (1982); uyumlu çocukların resimlerinde çeşitli renkleri, sıkışmış ve duygusal olarak istikrarsız çocukların çoğu kez yalnızca bir-iki rengi kullandıklarını belirtmektedir.

Çocukların hangi duyguyu resmederken hangi tek rengi kullandıklarına bakılmıştır. Öne çıkan tek renkler siyah, kırmızı ve yavruağzıdır. Tek renkle yapılan 15 korku resminde ‘siyah’ kullanılmıştır. Üç üzüntü ve üç sevgi resmi de siyah kullanılarak çizilmiştir. Tek renkle yapılan beş korku ve dört üzüntü resminde kırmızı; dört korku ve üç sevgi resminde de yavruağzı kullanılmıştır. Burada ortaya çıkan en kesin sonuç, korku resminde siyah rengin daha yaygın olarak kullanılmasıdır. Bu bulgular; Burkitt, Barrett ve Davis (2009)’in 4-7 yaş arasındaki 102 çocuğa iyi-kötü ya da mutlu-mutsuz adam resmi çizdirdikleri araştırmanın, çocukların kötü-mutsuz adam çizimlerinde siyah ve kahverengi; güzel-mutlu adam çizimlerinde ise kırmızı, sarı, mor, pembe, yeşil ve mavi renklerini

tercih ettikleri sonucu ile örtüşmektedir. Güvenç (2005)'in yaptığı araştırmada, çocuklara en sevmedikleri renk sorulmuş, %45 oranında siyah ve siyaha yakın renkler söylenmiştir. Niye sevmedikleri araştırıldığında çocukların siyahın korkuyu temsil ettiğini ifade ettikleri saptanmıştır. Malchiodi (2005) de siyahın aşırı kullanımının daha ziyade olumsuz duyguları yansıttığını vurgulamaktadır.

Bu çalışmada çocukların birden fazla renk kullandıkları olumlu duygular olan sevgi ve mutluluk ile olumsuz duygular olan korku ve üzüntü resimlerinde 'daha çok kullandıkları renklerin neler olduğu' da incelenmiştir. Çocuklar sevgi ve mutluluk resimlerinde daha çok sarı, kırmızı, açık yeşil, açık mavi ve siyahı tercih etmiştir. Korku resimlerinde en çok kullanılan renkler siyah, kırmızı, kahverengi ve sarı; üzüntü resimlerinde en çok kullanılan renkler sarı, açık mavi, kırmızı ve siyahtır. Bu sonuçlara bakıldığında sevgi ve mutluluk resminde en çok kullanılan renklerin aynı olduğu; siyah, sarı ve kırmızının dört duygu resminde de çokça kullanıldığı görülmektedir. Ramazan vd. (2007) yaptığı araştırmada aileleriyle yaşayan 30, yetiştirme yurtlarında yaşayan 30 olmak üzere 48-72 aylık toplam 60 çocuğa mutlu, mutsuz ve nötr birer insan resmi çizdirilmiştir. Benzer şekilde aileleriyle ve kurumda yaşayan çocukların mutlu ve mutsuz insan resmi çizimlerinde ağırlıklı olarak kullandıkları renklerin (pembe-yeşil-mavi-mor-siyah) aynı olduğu belirlenmiştir. Önemli bir fark, kurumdaki çocukların resimlerinde kırmızı ve sarıyı aileleriyle yaşayan çocuklara oranla daha az kullanmalarındadır. Golomb (2004) ilköğretimin ilk 6 sınıfındaki öğrencilerle yaptığı araştırmasında oluşturduğu iki gruptan birine 'bir mutlu, bir üzgün, bir de kızgın çocuk', ikinci gruba 'bir mutlu bir de korkunç rüya' resimleri yaptırmıştır. Birinci sınıfların mor rengi mutlu, mavi rengi üzgün, kırmızı rengi ise kızgın çocuğu simgelemek için kullandıkları saptanmıştır. Burkitt ve Newel (2005) yaptıkları çalışmada, mutlu çocukların resimlerinde sıklıkla sarı ve turuncu rengi seçtiklerini, siyah ve kahverengiye mutsuz çocukların tercih ettiğini bulmuşlardır. Bu sonuçlar bizim sonuçlarımızla uyuşmamaktadır.

Araştırmaya katılan çocuklarının sevgi, mutluluk, korku ve üzüntü duygularını resmettikleri çizimlerine bakıldığında olumsuz duygularda tek renk kullanımının daha yoğun olduğu, bu tek rengin de siyah olarak öne çıktığı görülmektedir. Ancak birden fazla rengin kullanıldığı resimlerde resmedilen duyguya göre renklerin farklılaşmadığı belirlenmiştir. Literatüre bakıldığında okul öncesi dönem çocukları için benzer sonuçlara rastlandığı gibi farklı sonuçların da olduğu saptanmıştır.

Benzer çalışmaların farklı sosyokültürel ve sosyoekonomik çevrelerden gelen, okul öncesi eğitim kurumuna giden ve gitmeyen, farklı yaşlardaki okul öncesi çocukları ile tekrarlanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aydın, S. (2015). Olgu bilim araştırması. Metin, M. (Ed.). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (s. 287-311). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Burkitt E. and Newel, T. (2005). Effects of human figure type on children's use of colour to depict sadness and happiness. *International Journal of Art Therapy*, 10(1), 15-22.
- Burkitt, E.; Barrett, M. and Davis, A. (2009). Effects of different emotion terms on the size and colour of children's drawings. *International Journal of Art Therapy*, 14(2), 74-84.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2007). *Sanat eğitimi ve öğretimi "eğitimin her kademesine yönelik yöntem ve tekniklerle"* (2. baskı). Ankara: PegamA
- Coşkun, B. (2003). *Çocuk resminde yakın çevre (9-12 yaş örnekleminde problemler aile ve okul)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çeçen, A.R. (2006). Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (26), 101-113.
- Çelik, E., Tuğrul, B. ve Yalçın, S. S. (2002). Dört-altı yaşlar arasındaki anaokulu çocuklarının duygusal yüz ifadesiyle kendilerini anne-babalarını ve öğretmenlerini algılaması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 29-39.
- Dağlıoğlu, H. E. ve Deniz, Ü. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının insan figürü çizimlerinin gelişimsel açıdan cinsiyete göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 10 (35), 16-30. <http://asosindex.com/journal-articlefulltext?id=9579&part=1> web adresinden 17 Haziran 2011 tarihinde edinilmiştir.
- Golomb, C. (2004). *The child's creation of a pictorial world*. California: University of California Press.
- Güvenç, E. (2005). *İlköğretim birinci basamağı çocuk resimlerinde renk kullanımında okul, aile ve kültürel etkilerin araştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Harris, P. L.; Olthof, T.; Meerum Terwogt, M. and Hardman, C. E. (1987). Children's knowledge of the situations that provoke emotion. *International Journal of Behavioral Development*, 10, 319-343.
- Holliday, E. L.; Harrison, L. J. and McLeod, S. (2009). Listening to children with communication impairment talking through their drawings (Electronic version). *Journal of Early Childhood Research*, 7 (3), 244-263. <http://0-ecr.sagepub.com.libunix.ku.edu.tr/content/7/3/244.full.pdf+html> web adresinden 23 Ağustos 2011 tarihinde edinilmiştir.
- Honig, A. S. and Brophy, H. E. (1996). *Talking with your baby: Family as the first school*. Syracuse: Syracuse University Pres.
- Kelepsch, M. and Logie, L. (1982). *Children draw and tell: An introduction to the projective uses of children's human figure*. New York: Brunner/Mazel Inc.
- Kılıç, S. (2008). *Resimde sembolik imgeler*. Yayımlanmış sanatta yeterlik çalışması, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kırıçoğlu, O. T. (2002). *Sanatta eğitim. "Görmek, öğrenmek, yaratmak"* (2. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Malchiodi, C. A. (2005). *Çocukların resimlerini anlamak* (Çev.T.Yurtbay). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Matthews, J. (2003). *Drawing and painting*. London: Paul Chapman Publishing A SAGE Publications Company. http://www.google.com/books?hl=tr&lr=&id=szNNI-8IIM8C&oi=fnd&pg=PR11&dq=children+drawings+emotions&ots=vBRp_EimUT&sig=NSoyFlaVXnWO293tHMZwAdt_T8A#v=onepage&q=children%20drawings%20emotions&f=false web adresinden 21 Ağustos 2011 tarihinde edinilmiştir.
- Misailidi, P. and Bonoti, F. (2008). Emotion in children's art: do young children understand the emotions expressed in other children's drawings? (Electronic version). *Journal of Early Childhood Research*, 6 (2), 189-200. <http://0-ecr.sagepub.com.libunix.ku.edu.tr/content/6/2/189.full.pdf+html> web adresinden 21 Ağustos 2011 tarihinde edinilmiştir.
- Oktay, A. (2004). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem* (5. baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Öner, F. K. (2010). *İlköğretim öğrencilerinin resimlerinde renk ve duygu ilişkisi ve kırmızının öğrencilerde yarattığı kavramsal ve sembolik çağrışımlar*. Yayımlanmamış doktora lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özel, Y. (2005). *Çocuk resimlerinde kompozisyon (12-14 yaş)*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Ramazan, O.; Zembat, R.; Uyanık Balat, G. ve Güven, G. (2007). Drawing of emotionally characterised figures by orphans and the children who live with their families. *17th EECERA Annual Conference*, Prague.
- Rübeling, H.; Keller, H.; Yovsi, R. D.; Lenk, M.; Schwarzer, S. and Kühn, N. (2011). Children's drawings of the self as an expression of cultural conceptions of the self (Electronic version). *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42 (3) 406–424. <http://0-jcc.sagepub.com.libunix.ku.edu.tr/content/42/3/406.full.pdf+html> web adresinden 21 Ağustos 2011 tarihinde edinilmiştir.
- Saltalı, N. D. (2010). *Duygu eğitiminin okul öncesi dönem çocuklarının duygusal becerilerine etkisi*. Yayınlanmış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2014). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. 3. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Strauss, A. ve Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. New Delhi: SAGE Publications.
- Yavuzer, H. (2007). *Resimleriyle çocuk* (12.basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

EXTENDED ABSTRACT

Preschool children may not express their feelings, desires, worries and relations with their environment due to their cognitive and language development levels. That is why drawing is a better way of expression than words for children (Yavuzer, 2007). Drawing is a process that brings different experiences together to create something personal and unique. The process of drawing requires children to choose and organize colors, forms and lines by synthesizing a variety of components such as content, style and composition to express certain thought, feeling, situation and observation (Daglioglu-Deniz, 2011). Löwenfeld (1965) says that “child expresses his/her all interaction with environment through drawing” (as cited in Kırıçoğlu, 2002). According to Cox, drawings of children are meaningful, purposeful and natural (as cited in Holliday, Harrison & McLeod, 2009). According to Piaget (1953), drawing is a symbolic game for children. Things that children produce in this game are images about their emotional and spiritual lives (as cited in Buyurgan & Buyurgan, 2007).

Today, researchers agree that drawings give information about children’s developmental progress and also reflect their inner worlds. Most researchers accept that children’s drawing is a way of expression for not only what children see, but also for children’s emotions, thoughts and perceptual sensitiveness. (Cox, 93; as cited in Rübeling et al., 2011). Color, one of the main components of drawing, is not only a tool for coloring process but also a direct instrument of expression. It is very important that colors would create integrity and harmony in a drawing (Özel, 2005).

Interest in colors and enthusiasm towards colors are one of the basic pleasures of childhood. Children love eye-catching and bright colors whereas they do not pay attention to lightness or darkness (Gülaydın, 1990; as cited in Özel, 2005). Children, regardless of age group, use colors in line with their previous experiences and attached meanings (Öner, 2010).

In the drawings that are used more than one color, young children feel that each action and sign has a special color and they create a bond between actions, signs and colors (Matthews, 2003) and they express their mood through frequent use of colors and lines (Misailidi & Bonoti, 2008). Thus, in this research, by selecting the emotions which preschool children experience most deeply and identify most easily (Çelik, Tuğrul & Yalçın, 2002), love, happiness, fear and sadness, it was analyzed whether six year old children recognize these emotions and what colors they use while drawing these emotions.

Study group of this qualitative research consists of randomly selected 66-72 month old 100 children, 39 girls and 61 boys, who attend in kindergartens of Yaşar Doğu Primary School in Kağıthane province of İstanbul.

Research data were obtained through individual practices with children in study group. Firstly, children were asked questions about meaning of love, happiness, fear and sadness. Then, as two separate practices, they were asked to draw “love and fear” and “happiness and sadness” which can be accepted as opposite feelings. Children were given instruction for each emotion separately, that is “make a love/fear/happiness/sadness drawing”. Twelve different colors of pastel (yellow, red, pink, orange, light green, dark green, light blue, dark blue, purple, brown, black and light pink) and A4 size paper were presented to children. Descriptive analysis of obtained data was conducted.

As result of this research, it was found that children are able to identify a situation that would lead feeling of love, happiness, fear and sadness even if they are not able to identify the feelings themselves. In other words, they know the meanings of these four feelings. This result is in line with the findings from studies by Harris et al. (1987), Honig and Brophy (1996) and Misailidi and Bonoti (2008).

In this study, the colors which are mostly used for the feelings of love, happiness, fear and sadness were also analyzed. It was found that children generally prefer the colors of yellow, red, light green, light blue and black for drawings of love and happiness. On the other hand, they use the colors of black, red, brown and yellow for fear whereas they use the colors of yellow, light blue, red and black for sadness. In line with these results, it is seen that the colors that are used mostly in drawings of love and happiness are same. It is also seen that black, yellow and red are frequently used for each feeling. In a study by Ramazan et al. (2007), it was put forward that children living with their families and in institutions mainly use same colors (pink, green, blue, purple, black) in drawings of happy and sad people. The main difference between two groups is that children in institutions use red and yellow less frequently compared to children living with their families. In a study by

Golomb (2004), children were separated into two groups. First group was asked to draw 'happy, sad and angry child' while second group was asked to draw 'happy and scary dream'. It was found that children use purple for happiness, blue for sadness and red for anger. Burkitt and Newl (2005) determined that happy children frequently use yellow and orange while unhappy children choose black and brown.

It is seen that 66-72 month old children frequently use one color for negative emotions, especially black, in their drawings. On the other hand, in the drawings that are used more than one color, the colors children use do not differ according to feeling that is drawn. In the literature, same and different findings can be found at the same time. It is recommended that similar studies must be conducted for different socio-cultural, socio-economic backgrounds, for different age groups and for children attending/non-attending preschool institutions.

Başvuru: 30.08.2016

Yayına Kabul: 28.11.2016